

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร อะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ

สสทฺธมมคณุตตมํ

อภิวาทิยา ภาสิสสํ

อภิธมมตถสงคหํ

๒. ก. คำว่า ปริมัตถ์ หมายความว่าอย่างไร ? และมีกี่อย่าง ?

ข. ปริมัตถ์สัจจะ มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

๓. ให้แสดงบาลีและคำแปลในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๑ และดวงที่ ๒

ข. โทสมูลจิต ๒

ค. โมหมูลจิต ๒

ง. ปฐมฌานนิปากจิต ๑

จ. ทุตติยฌานผลจิต

๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ มาโดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย

๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

๖. ก. อกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัยกัณย คืออะไร ?

ข. จงแสดงสัมปโยคนัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ว่ามีจิตประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

อธิโมกข์ ปีติ โมหะ สติ กรุณา

๗. ให้แสดงสังคหณัย ในจิตดังต่อไปนี้มาความีเจตสิกประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๔

ข. ทวิปัญญจริยญาณจิต ๑๐

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓

ง. ทุตติยฌานจิต ๓

จ. ตติยฌานจิต ๘

๘. ก. ให้แสดงคาถารูปปริมัตถ์ พร้อมคำแปล

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้วมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

๙. ให้แสดงความหมายและจำนวนของสมุฏฐานของรูปว่ามีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ก. เอกสมุฏฐานนิกรูป

ข. ทวิสมุฏฐานนิกรูป

ค. ตติสมุฏฐานนิกรูป

ง. จตุสมุฏฐานนิกรูป

จ. นกฺโคติจิสสมุฏฐานนิกรูป

๑๐. จงแสดงนิพพาน ๑ นิพพาน ๒ และนิพพาน ๓ พร้อมความหมายตามลำดับ ?

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. สัทธรรมมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

ข. จิตมีกี่ประเภท คืออะไรบ้าง ? ยกบาลีขึ้นแสดงด้วย ?

ตอบ ก. สัทธรรมมี ๓ อย่างคือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลีและอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีลการถืออุตงค์ การเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

ข. จิตมี ๔ ประเภท คือ กามาวจรจิต รูปาวจรจิต อรูปาวจรจิต โลกุตตรจิต

ดังมีบาลีแสดงว่า ตตถ จิตตํ ตาว จตฺตพิธิ โหติ กามาวจรํ รูปาวจรํ อรูปาวจรํ โลกุตตรญฺเจติ.

๒. จงแสดงธรรมชาติของจิต เจตสิก รูป นิพพาน มาโดยสังเขป ?

ตอบ จิต ธรรมชาติที่รู้อารมณ์อยู่เสมอ (อารมณ์วิชานนลกฺขณํ)

เจตสิก ธรรมชาติที่อาศัยจิตเกิด (จิตตนิสสิตลกฺขณํ)

รูป ธรรมชาติที่มีการผันแปรเปลี่ยนแปลงสลายไป (รูปปนลกฺขณํ)

นิพพาน ธรรมชาติที่สงบจากรูปนามขั้น ๕ (สนฺตिल्ลกฺขณํ)

๓. ก. เจตสิกที่ประกอบในโลภียจิตได้ทั้งหมด มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ข. อกุศลเจตสิกที่ประกอบในโลภมูลจิตโดยเฉพาะนั้น มีกี่ดวง คืออะไรบ้าง ?

ค. โลภมูลจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. มี ๗ ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗

ข. มี ๓ ดวงคือ โลภะ ทิฏฐิ มานะ

ค. มี ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุก ๔ โลติก ๓ ถิทุก ๒

๔. สัตว์ที่เกิดขึ้นโดยเดียวโดยแน่นอน มีกี่จำพวก คืออะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๒๔ จำพวก คือ สัตว์นรก ๑ นิชฌามัตถนิกเปรต ๑ เทวดาที่อยู่ในจาตุมหาราชิกา ๑ (เวไนยมนุษย์เทวดา) เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเบื้องบน ๕ รูปพรหม ๑๖

๕. คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมีกี่บท และให้บอกความหมายของบทนั้น ๆ ด้วย

และจงแปลวณัตถะดังต่อไปนี้

วินติ สลฺลิตฺติ = วาน

วานโต นิกฺขนฺตนฺติ = นิพพาน

ตอบ คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมี ๒ บทคือ นิ + วาน. นิ แปลว่าพ้น วาน แปลว่าธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้ หมายถึง ตัณหา เมื่อรวม ๒ บทเข้ากันแล้วเป็น นิพาน แปลว่า ธรรมที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง หมายถึงพ้นจากตัณหา ดังมีวณัตถะแสดงว่า

วินติ สลฺลิตฺติ = วาน ธรรมชาติโดยย่อเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วาน ได้แก่ ตัณหา

วานโต นิกฺขนฺตนฺติ = นิพพาน ธรรมชาติโดยย่อพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า นิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๘
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๒ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ

รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ให้แปลคาถาดังต่อไปนี้ พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญว่ามีเท่าไร อะไรบ้าง แสดงความหมายมาพอได้ใจความ

สมมาสมพุทฺธมฺ

สสทฺธมฺมคณฺตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ

อภิธมฺมตถสฺสคฺคํ

ตอบ แปลคาถา พร้อมทั้งจำแนกโดยบทสามัญ ดังต่อไปนี้

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการแด่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหลาย
เองไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุดมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนาม
อภิธรรมมัตถสังคหะต่อไป

เมื่อจำแนกบทโดยสามัญแล้ว มี ๖ บทด้วยกันคือ

๑. สมมาสมพุทฺธํ หมายความว่า ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งปวงตามลำพังพระองค์เองอย่างถูกถ้วน ได้แก่

พระสัมมาสัมพุทธะจำพวกเดียว เป็นการปฏิเสธปัจเจกพุทธะสาวกพุทธะทั้งสอง

๒. อตฺถํ หมายความว่า หาผู้เปรียบปานมิได้

๓. สสทฺธมฺมคณฺตมํ หมายความว่า พร้อมด้วยพระสัทธรรมและคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายซึ่งเป็นผู้อุดม

๔. อภิวาทิย หมายความว่า เป็นค่านอบน้อมแด่พระรัตนตรัย

๕. ภาสิสฺสํ หมายความว่า เป็นคำรับรองว่าจะแต่ง

๖. อภิธมฺมตถสฺสคฺคํ หมายความว่า ตามที่ได้กล่าวคำรับรองไว้ว่าจะแต่งนั้นก็ให้แก่คัมภีร์

อภิธมฺมัตถสฺสคหปรกณฺนีเย

๒. ก. คำว่า ปรมัตถ์ หมายความว่าอย่างไร ? และมีกี่อย่าง ?

ข. ปรมัตถสังจะ มีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. คำว่า ปรมัตถ์ หมายความว่า สภาพของนามรูปที่เป็นองค์ธรรมอันประเสริฐไม่มีการเปลี่ยนแปลงผันแปรแต่อย่างใด
และเป็นธรรมที่เป็นประธานในอรรถบัญญัติและนามบัญญัติ ชื่อว่า ปรมัตถ์ และปรมัตถธรรมมี ๔ อย่างคือ จิต เจตสิก รูป
นิพพาน

ข. ปรมัตถสังจะ มี ๒ อย่าง คือ

๑. สภาวสังจะ ธรรมที่เป็นความจริงตามสภาวลักษณะ ได้แก่ กุศลธรรม อกุศลธรรม เป็นต้น ที่แสดงไว้ในอภิธรรม

ปิฎก

๒. อริยสังจะ ธรรมที่เป็นความจริงโดยเฉพาะอริยบุคคลทั้งหลาย ได้แก่ อริยสังจ ๔ มีทุกขสังจ เป็นต้น

๓. ให้แสดงบาลีและคำแปลในจิตดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๑ และดวงที่ ๒

ข. โทสมูลจิต ๒

ค. โมหมูลจิต ๒

ง. ปฐมณานวิปากจิต ๑

จ. ทุตติยานผลจิต

ตอบ แสดงบาลีและคำแปลในจิตดังต่อไปนี้

ก. โสมนสฺสสทฺทํ ทิฏฺฐิจิตฺตสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

โสมนสฺสสทฺทํ ทิฏฺฐิจิตฺตสมฺปยุตฺตํ สสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

ข. โทมนสฺสสทฺทํ ปฏฺฐิสมฺปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

โทมนัสสหคต ปฏิสัมปัตต สสงขาริก

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

ค. อุpekขาสหคต วิจิกิจฉาสัมปัตต จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความสงสัย

อุpekขาสหคต อุทฺถจฺจสัมปัตต จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความฟุ้งซ่าน

ง. วิตกฺกวิจาร์ปิติสฺสุขเอกคฺคตาสหิตํ ปมฺชฺฌมาน วิปากจิตตํ

ปมฺชฺฌมานวิปากจิต ๑ ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๕ คือ วิตก วิจาร์ ปิติ สุข เอกคคตา

จ. วิจาร์ปิติสฺสุขเอกคฺคตาสหิตํ ทฺติยชฺฌมาน โสตาปตฺติผลจิตฺตํ สกฺทาคามีผลจิตฺตํ อนาคามีผลจิตฺตํ

อรหตฺตผลจิตฺตํ ทฺติยชฺฌมาน โสตาปตฺติผลจิต ๑ สกฺทาคามีผลจิต ๑ อนาคามีผลจิต ๑ อรหตฺตผลจิต ๑

ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๔ คือ วิจาร์ ปิติ สุข เอกคคตา

๔. ให้จำแนกจิต ๑๒๑ มาโดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ โดยชาติเภทนัย และภูมิเภทนัย

จำแนกจิตโดยชาติมี ๔ ชาติ คือ

๑. อกุศลชาติ มี ๑๒ ดวงคือ	โลภมูลจิต ๘	โทสมูลจิต ๒	โมหมูลจิต ๒
๒. กุศลชาติ มี ๓๗ ดวงคือ	มหากุศลจิต ๘	รูปาวจรกุศลจิต ๕	
	อรุปาวจรกุศลจิต ๔	มรรคจิต ๒๐	
๓. วิปากชาติ มี ๕๒ ดวงคือ	อกุศลวิปากจิต ๗	อเหตุกกุศลวิปากจิต ๘	
	มหาวิปากจิต ๘	รูปาวจรวิปากจิต ๕	
	อรุปาวจรวิปากจิต ๔	ผลจิต ๒๐	
๔. กริยาชาติ มี ๒๐ ดวงคือ	อเหตุกกิริยาจิต ๓	มหากิริยาจิต ๘	
	รูปาวจรกิริยาจิต ๕	อรุปาวจรกิริยาจิต ๔	

จำแนกจิตโดยภูมิมี ๔ คือ

๑. กามภูมิ มี ๕๔ ดวงคือ	อกุศลจิต ๑๒	
	อเหตุกจิต ๑๘	
	กามาวจรโสภณจิต ๒๔	
๒. รูปภูมิ มี ๑๕ ดวงคือ	รูปาวจรกุศลจิต ๕	
	รูปาวจรวิปากจิต ๕	
	รูปาวจรกิริยาจิต ๕	
๓. อรูปภูมิ มี ๑๒ ดวงคือ	อรุปาวจรกุศลจิต ๔	
	อรุปาวจรวิปากจิต ๔	
	อรุปาวจรกิริยาจิต ๔	
๔. โลกุตตรภูมิ มี ๔๐ ดวงคือ	มรรคจิต ๒๐	
	ผลจิต ๒๐	

๕. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมีเท่าใด ? คืออะไรบ้าง ? และในราสีหนึ่ง ๆ มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ตอบ เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมี ๓ ราสีคือ

๑. อัญญสमानราสีเจตสิก ๒. อกุศลราสีเจตสิก ๓. โสภณราสีเจตสิก

อัญญสमानราสีเจตสิก มีจำนวน ๑๓ ดวงคือ

- สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗
- ปกิณณกเจตสิก ๖

๒. อกุศลราสีเจตสิก มีจำนวน ๑๔ ดวงคือ

- โมหตฺถกเจตสิก ๔
- โลตฺถกเจตสิก ๓
- โทหตฺถกเจตสิก ๔

- ถิทุกเจตสิก ๒
 - วิจิกิจฉาเจตสิก ๑
๓. โสภณราสีเจตสิกมีจำนวน ๒๕ ดวงคือ
- โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙
 - วิรติเจตสิก ๓
 - อปัมมัญญาเจตสิก ๒
 - ปัญฺณินทรีย์เจตสิก ๑

๖. ก. อุกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัยกี่นัย คืออะไร ?

ข. จงแสดงสัมปโยคนัย ในเจตสิกดังต่อไปนี้ว่ามีจิตประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

อริโมกข์ ปิติ โมหะ สติ กรุณา

ตอบ ก. อุกุศลเจตสิก ๑๔ มีสัมปโยคนัย ๕ นัย คือ

โมหะทุกเจตสิก ๔ ที่ประกอบในอกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด นับเป็น ๑ นัย

โลติกเจตสิก ๓ ที่ประกอบในโลภมูลจิต ๘ ดวงเท่านั้น นับเป็น ๑ นัย

โทหะทุกเจตสิก ๔ ที่ประกอบในโทสมูลจิต ๒ ดวงเท่านั้น นับเป็น ๑ นัย

ถิทุกเจตสิก ๒ ที่ประกอบในอกุศลสังขาริกจิต ๕ ดวงเท่านั้น นับเป็น ๑ นัย

วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ ที่ประกอบในวิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑ ดวงเท่านั้น นับเป็น ๑ นัย

ข. อริโมกข์ ประกอบได้ในจิต ๑๑๐ ดวงคือ กามจิต ๔๓ (เว้นทวิปัญญวิญญานจิต ๑๐ วิจิกิจฉาสัมปยุตตจิต ๑)

มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

ปิติ ประกอบได้ในจิต ๕๑ ดวงคือ กามโสมนัสสทกตจิต ๑๘ ปฐมมานจิต ๑๑ ทุตติยมานจิต ๑๑

ตติยมานจิต ๑๑

โมหะ ประกอบได้ในอกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด

สติ ประกอบได้ในโสภณจิตทั้งหมด ๕๙ หรือ ๙๑ ดวง

กรุณา ประกอบได้ในจิต ๒๘ ดวงคือ มหากุศลจิต ๘ มหากริยาจิต ๘ รูปาวจรจิต ๑๒ (เว้นปัญจมนาน ๓)

๗. ให้แสดงสังคหณัย ในจิตดังต่อไปนี้มาคู่ว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

ก. โภภมูลจิตดวงที่ ๔

ข. ทวิปัญญวิญญานจิต ๑๐

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓

ง. ทุตติยมานจิต ๓

จ. ตติยมานจิต ๘

ตอบ ก. โภภมูลจิตดวงที่ ๔ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมหะทุก ๔ โลภะ มานะ ถิทุก ๒

ข. ทวิปัญญวิญญานจิต ๑๐ มีเจตสิกประกอบได้ ๗ ดวงคือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๗ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นปัญญา)

ง. ทุตติยมานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๔ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นวิตก) โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรติ๓)

จ. ตติยมานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๔ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๑ (เว้นวิตก, วิจารณ์) โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอปัมมัญญา ๒)

๘. ก. ให้แสดงคาถารูปปรมัตถ์ พร้อมคำแปล

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้วมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. แสดงคาถารูปปรมัตถ์พร้อมคำแปล

สมุทเทสา วิชาคา จ

สมุฏจนา กลาปโต

ปวตติกมโต เจติ

ปญจธา ตตถ สงคโห

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป

๒. รูปวิชาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย